

Migrációs várakozások 2017-re

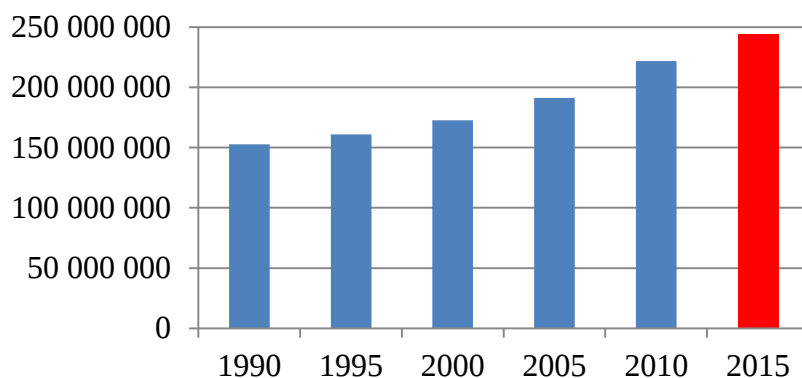
2017. február

Az elmúlt 25 évben folyamatosan nőtt a globális migráció mértéke: az ENSZ adatai szerint 2015-ben már 244 millióan tartózkodtak saját országuktól különböző államban. Az „Arab Tavasz” eseményei nyomán a menekültek és az otthonukat országhatárokon belül elhagyók számában és arányában is jelentős emelkedés következett be: számuk összesen több mint 65 millióra emelkedett globálisan. A közel-keleti és afrikai térségek gazdasági leszakadása, fegyveres konfliktusai (és ebből következő politikai instabilitása), illetve a klímaváltozás nyomán e tendencia tartós maradhat. Ebből következően a másfél évvel ezelőtt kirobbant európai migrációs válság következményei még jó ideig éreztethetik hatásukat, és komoly kihívást jelenthetnek az EU jövője szempontjából. Bár a beáramlás magas szinten stabilizálódott, az újonnan érkezők száma tavaly csökkenni tudott. Ebben komoly szerepet játszott a balkáni határzár és a magyar kerítés, illetve az EU-török megállapodás terelőhatása. Ezek következményeként felértékelődött a hagyományosan nehezebb útvonalnak számító Líbia és Olaszország közötti közép-mediterrán tengeri szakasz. Mindeközben Brüsszelben és tagállami szinten is folytatódott a válság kezeléséről szóló vita. Az uniós döntéshozatalban 2016 során lassan megjelent a krízis EU-n kívüli kezelésének igénye, amelyben a legutóbbi máltai csúcson sikerült konszenzust kialakítani. 2017 nagy kihívása lehet az EU-török megállapodás működőképességének fenntartása, a Líbiával folytatott együttműködés elmélyítése és hatékonyságának biztosítása. Mindemellett napirenden maradhat a menedékkérők háromfokozatú szétosztási mechanizmusának bevezetésére vonatkozó (kvóta-) javaslat, illetve többek között folytatódhat a nyilvánvaló biztonsági kockázatok tagállami kezelése, a visszatoloncolások felgyorsítása.

Egyértelműen nő a globális migráció mértéke

Az Európában 2015 nyarán kirobbant migrációs válság kapcsán kevés szó esik arról, hogy a nemzetközi migráció volumene, intenzitása folyamatosan nő. Ennek egyik kézenfekvő magyarázata a globalizáció kibontakozása, illetve a nemzetközi mobilizációs csatornák kiszélesedése. Azonban kézzelfoghatóbb hajtóerőket is meg tudunk nevezni: számos fejlődő régió folyamatosan leszakad gazdasági értelemben, a geopolitikai és egyéb fegyveres konfliktusok komplett térségeket és országokat tesznek élhetetlenné (de éppen említhetnénk a klímaváltozás súlyosan negatív hatásait is). Döntően e tényezők miatt egyre nagyobb számban döntenek úgy, hogy születési helyüktől távol, országhatárokat átívelően keresik a boldogulás lehetőségeit. Az ENSZ adatai szerint közel 244 millió nemzetközi migráns élt a világon 2015-ben.

1. ábra: Nemzetközi migránsok globális száma

Forrás:

<http://www.un.org/en/development/desa/population/migration/data/estimates2/estimates15.shtml> (Letöltés ideje: 2017. 02. 05.)

A nemzetközi migráción belül 2005 után ismét növekedésnek indult a menekültek száma, mely tendencia folytatódásában kiemelt szerepet játszott a 2011-ben kirobbant „Arab Tavasz” eseménysorozata. A menekültek aránya 2010 után több mint egy százalékponttal (8%-ra) nőtt 2015-re, megközelítve a 20 millió főt.¹

Amennyiben az UNHCR – némiképp különböző – módszertana szerint készített statisztikákat vesszük alapul, az elmúlt évek alapján kirajzolódó tendencia még drámaibb: 2015-ben már több mint 65 millió olyan személy volt, aki (1) menekültként elhagyta az országát és menedéért folyamodott egy másik államban vagy (2) lakóhelye elhagyására kényszerült saját országán belül. Utóbbi kategóriát vizsgálva elmondható, hogy globálisan minden 1 000 emberre 9 menekülő jut.

¹ <http://www.un.org/en/development/desa/population/migration/data/estimates2/estimates15.shtml> (Letöltés ideje: 2017. 02. 05.)

2. ábra: Menekültek és otthonukat elhagyni kényszerülők globális száma

Forrás: UNHCR: *Global Trends – Forced displacement in 2015*. (6. o.)
<http://www.unhcr.org/576408cd7.pdf> (Letöltés ideje: 2017. 02. 10.)

Jelmagyarázat: zöld: menekültek és menedékkérők, kék: otthonukat elhagyni kényszerülők, de az adott országban maradók; piros vonal (jobb tengely): otthonukat elhagyni kényszerülők száma a világ lakosságának 1 000 fős egységére vetítve.

2016-ban sem enyhült érdemben a migrációs nyomás

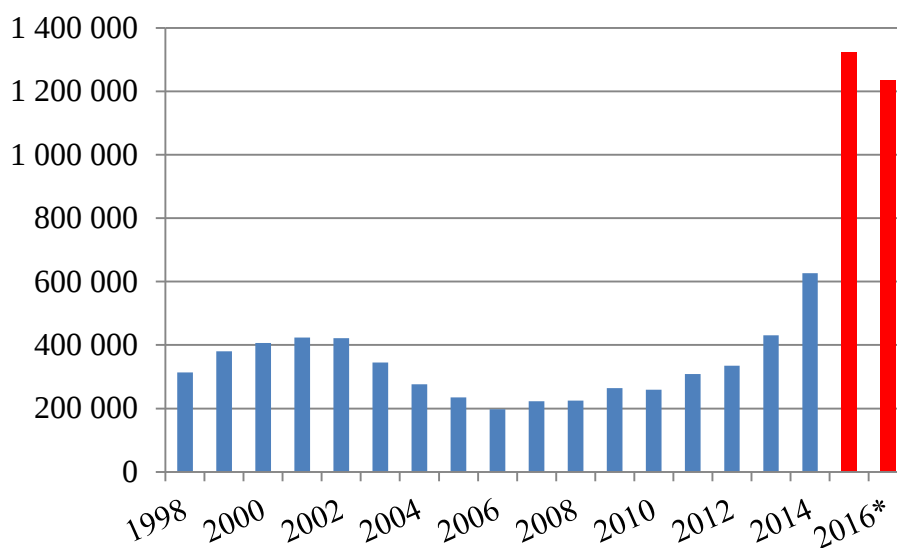
A fentiekben bemutatott globális trendek visszaköszönek az európai adatokban is. A közeli keleti konfliktusok eszkalálódása, illetve az e régiót (és általában az afrikai államokat is) jellemző gazdasági lehetőségek folyamatos romlása együttesen hatalmas ugrást eredményezett az Európát célzó migrációban. A 2015. évi robbanás – melynek egyébként már 2014-ben is voltak jelei – korábban nem tapasztalt kihívások elé állította a kontinenst, melyek az előzmények és a jelenlegi folyamatok alapján tartósan fennmaradhatnak. Erre utal az ENSZ 2015-ben készített prognózisa is, mely szerint a 2050-re várt 2,4 milliárdos népességnövekedésből 1,3 milliárd Afrikában valószínűsíthető.²

Az EU területén benyújtott menedékkérelmek számában jelentős növekedés tapasztalható az elmúlt 20 évben. Az Eurostat 1998-tól elérhető statisztikái alapján 1998 és 2007 között összesen 3 222 525 menedékkérelmet nyújtottak be a tagállamokban.³ Ez a szám 2008 és 2016 között 5 008 590 volt, ami jelentős (55%-os) növekményt jelent. Az aktuális migrációs hullám intenzitására és trendszerűségére utal, hogy ebből 3 184 785 kérelmet (64%) a 2014–2016-os időszakban regisztráltak.

²https://esa.un.org/unpd/wpp/Publications/Files/Key_Findings_WPP_2015.pdf (Letöltés ideje: 2017. 02. 05.)

³<http://ec.europa.eu/eurostat/data/database> (Letöltés ideje: 2017. 02. 17.)

3. ábra: Az EU-ban benyújtott menedékkérelmek száma

Forrás: Eurostat (<http://ec.europa.eu/eurostat/data/database>) (Letöltés ideje: 2017. 02. 17.)

*A 2016. évi adatot az EASO legfrissebb kiadványából emeltük át, mivel az Eurostat statisztikája még nem teljes körű; ezt az adatot használtuk az elemzés során is. Ez a szám tartalmazza Izland, Norvégia és Svájc adatait is, azonban ez a torzítás kismértékű. <https://www.easo.europa.eu/sites/default/files/Latest%20Asylum%20Trends%20Overview%202016%20final.pdf> (Letöltés ideje: 2017. 02. 18.)

A 3. ábrából arra lehet következtetni, hogy tavaly kevesebben érkeztek az EU területére, mint egy évvel korábban. A csökkenés a valóságban nagyobb, mint az ábrán látható különbség. Ennek technikai okai is vannak: a 2015-ben érkezők közül sokan – a tagállami hatóságok leterheltsége miatt – csak tavaly tudták regisztráltatni kérelmüket, illetve nagy számban lehettek azok is, akik több különböző tagállamban is nyújtottak be menedékkérelmet. Az Unióba újonnan érkezők számáról némileg pontosabb képet adnak a Frontex adatai, melyek szerint 2016-ban nagyságrendileg 500 000 illegális határátlépés történt az EU külső határain.⁴ A német menekültügyi hatóság (BAMF) adatai szerint tavaly 280 000 új menedékkérő érkezhetett a legfőbb uniós célországba.⁵

A benyújtott menedékkérelmek tekintetében továbbra is Németország vezet toronymagasan: 2016-ban a kérelmek 60%-át (több mint 745 000-t) itt nyújtották be. A legmagasabb arányt tavaly is a szír menedékkérők képviselték (26%) az Unió egészében, akiket az afgán (14%) és iraki nemzetiségűek (10%) követtek.⁶ A 2016-ban ténylegesen Európába érkezők között átlendződés következhetett be: a közép-mediterrán útvonal felértékelődésével nigériai,

⁴<http://frontex.europa.eu/trends-and-routes/migratory-routes-map/> (Letöltés ideje: 2017. 02. 07.) Mivel a Frontex a határátlépésekből készíti statisztikáit, a valóságban az érkezők száma kevesebb lehetett (egy adott személy többször is átléphetette az EU külső határait).

⁵ <http://www.bmi.bund.de/SharedDocs/Pressemitteilungen/DE/2017/01/asylantraege-2016.html> (Letöltés ideje: 2017. 02. 06.)

⁶ <https://www.easo.europa.eu/sites/default/files/Latest%20Asylum%20Trends%20Overview%202016%20final.pdf> (Letöltés ideje: 2017. 02. 18.)

eritreai és guineai menedékkérők léptek nagy számban illegálisan az EU (Olaszország) területére.

2015-ben összesen 592 680 elsőfokú határozatot hoztak az EU-ban a menedékkérelmek vonatkozásában, melyből 307 510 volt pozitív.⁷ Tavaly – a már említett technikai hatásoknak is köszönhetően – több kérelem elbírálására került sor első fokon (755 185), és magasabb arányban is fogadták el azokat a nemzeti hatóságok (508 185 pozitív döntés, ami 67%-os elismerési rátát jelent). A ténylegesen végrehajtott visszatoloncolásokról nem rendelkezünk átfogó és pontos statisztikával 2016-ra, azonban az Európai Határ- és Partvédelmi Ügynökség (Frontex) vezetője szerint az elutasítottak kevesebb mint felét (42%) tudták visszaküldeni a tagállamok.⁸

A balkáni határázár, a magyar kerítés és az EU-török megállapodás kulcsszerepet játszott

A balkáni országok határázára és a magyar kerítés felállítása markáns csökkenést eredményezett a 2015-ben meghatározó migrációs útvonalon. A hagyományosan nehezebb terepnek számító közép-mediterrán útvonalra történő hangsúlyeltolódást a 2016 márciusában megkötött EU-török megállapodás is jelentősen elősegítette (beszédes adat, hogy a görög-szigetekre érkező mintegy 175 000 személy közül 160 000-t az év első három hónapjában regisztráltak tavaly).⁹ A két pilléren nyugvó „terelőrendszer” enyhítette az EU-ra nehezedő irreguláris migrációs nyomást, ugyanakkor érdemben nem tudta azt megszüntetni. Az említett megállapodás annak ellenére tudott működni a gyakorlatban, hogy az Európai Unió nem teljesítette maradéktalanul Ankara felé tett vállalásait (pl. a vízummentesség megadását). Brüsszel ráadásul szerencsésnek is tekintheti magát, hiszen a törökországi puccs során és azt követően sem lazult fel érdemben a török határvédelem.

Brüsszel nem tudott kitörni a 2015 nyarán kialakított gondolkodási keretből

A migrációs válság kezelésében az Európai Unió a kezdetektől egy jogi-humanitárius szempontrendszert, érvelést követett, és ez 2016 során is alig változott. A többnyire az Európai Bizottság által kidolgozott megoldási javaslatok fókuszában sokáig szinte kizárólagosságot élvezett a migrációs hullám belső (vagyis EU területén történő) kezelése, mellyel egyidejűleg erőteljes törekvés mutatkozott az uniós szintű kompetenciák körének, mélységének Brüsszel általi bővítésére – a tagállami hatáskörök rovasára. Ennek kiemelt példája a tagállami menekültügyi eljárások harmonizációja, vagy a biztonságos harmadik országok listájának egységesítése. A bizottsági javaslatcsomag egy másik fontos eleme volt a menedékkérők automatikus szétosztását (*relokáció*) célzó mechanizmus, melyben a tagállamok nem tudtak konszenzust kialakítani. Az egyetértés hiányának elsődleges oka, hogy a migráció legfontosabb célországainak érdekében áll egy ilyen megoldás, míg több tagállam – köztük Magyarország –

⁷ Eurostat adatbázis (<http://ec.europa.eu/eurostat/data/database>) (Letöltés ideje: 2017. 02. 17.)

⁸ <https://www.euractiv.com/section/justice-home-affairs/news/frontex-chief-42-of-rejected-asylum-seekers-are-deported-from-the-eu/> (Letöltés ideje: 2017. 02. 07.)

⁹ <http://frontex.europa.eu/news/december-figures-for-three-main-migratory-routes-into-eu-Cdzfw4> (Letöltés ideje: 2017. 02. 06.)

elvi és praktikus megfontolások mentén utasítja el azt. Mindezek tükrében nem véletlen, hogy az áthelyezések lassan haladnak.¹⁰ Hasonló elmaradás tapasztalható a Törökországból és más harmadik országból történő áttelepítések tekintetében.

2016-ban az EU tett lépéseket a válság külső dimenziójának kezelése érdekében is. Ennek jegyében szervezeti értelemben és jogosítványai tekintetében is megerősítette a Frontextet, illetve partnerségi megállapodásokat kötött fontos afrikai kibocsátó és tranzitországokkal. E törekvések értelmezhetők a migrációs válságkezelés kiszervezéseként is, melyekhez komoly anyagi forrásokat és szakértői bázist biztosít az EU, és egyedi alapon több nyugat-európai tagállam is. Az egyik kiemelt cél e vonatkozásban a kiterjedt embercsempész-hálózatok visszaszorítása, felszámolása. A hatékony külső határvédelem és a kibocsátó régiók stabilizálása összeurópai érdek.

A válság EU-n kívüli kezelése iránti igény erősödéséhez hozzájárult, hogy a tagállamok egyre szélesebb köre ismerte fel a tömeges, ellenőrizetlen migráció nyilvánvaló kockázatait (jelentős részben a terrorcselekmények nyomán), és a hangsúly átkerült a migráció csökkentésének/megállításának igényére: a visegrádiakat egyre több magország követte e felismerésben. A migrációs válság a legnagyobb célországokban is a belpolitikai napirend kiemelt témájává vált, a tagállamok polgárait kiemelten foglalkoztatta a kérdés. Ez a hatás értelemszerűen ott érvényesült a legmarkánsabban, ahova a legtöbbben érkeztek az aktuális hullámban. Úgy is fogalmazhatunk, hogy a tagállami kormányzati elitek kezdetekben képviselt politikájának megváltoztatását a mindennapi tapasztalatokkal rendelkező polgárok kényszerítették ki, felülírva a 2015-ös évet meghatározó *willkommenskultur* légkörét.

2017 – nem látszik a migrációs hullám vége

Az Európát célzó tömeges migráció mögöttes okai rövid távon nem változnak, így a mostani hullám magas intenzitásának fennmaradására kell felkészülni idén is. A „kibocsátó” faktorok tekintetében kiemelendő, hogy a közel-keleti térség – különösen Szíria, kisebb mértékben Irak és Afganisztán – és Líbia érdemi konszolidációja még várat magára. Emellett a szubszaharai és az észak-afrikai államok gazdasági helyzete csak több év (vagy inkább évtized) alatt javulhat olyan mértékben, mely nyomán az otthonmaradás egyáltalán reális mérlegelési szempontként megjelenhet a kivándorlást fontolgatók körében. Az osztrák katonai titkosszolgálat közelmúltban napvilágot látott jelentése szerint Afrikából 2020-ig további 15 millió gazdasági bevándorló érkezhet az EU-ba.¹¹ A legfontosabb kibocsátó országok ez alapján Nigéria, a Kongói Demokratikus Köztársaság, Szudán és Etiópia lehetnek. Ez egybecseng az ENSZ 2015-ös népesedési előrejelzésével is: a 2050-ig prognosztizált globális népességnövekedés fele 9 országban koncentrálódik, melyek közül 5 (Nigéria, Kongói Demokratikus Köztársaság, Etiópia,

¹⁰ Az EB legfrissebb jelentése szerint eddig mindössze 11 966 személy áthelyezésére került sor Görögországból és Olaszországból. http://europa.eu/rapid/press-release_IP-17-218_en.htm (Letöltés ideje: 2017. 02. 10.)

¹¹ <http://www.bild.de/politik/ausland/fluechtlingskrise/europa-steht-vor-einer-neuen-zuwanderungswelle-aus-afrika-49603864.bild.html> (Letöltés ideje: 2017. 02. 08.)

Tanzániai Egyesült Köztársaság és Uganda) Afrikában – többségük azon belül a szubszaharai térségben – található.¹²

Meghatározó, hogy mi történik Törökországban és Líbiában

Az EU-ra nehezedő migrációs nyomás tekintetében kulcsfontosságú, hogy mi történik Törökországban és Líbiában. A 2016 márciusában megkötött EU-Törökország egyezmény működőképességének fenntartása nélkül a migrációs helyzet ismét kiéleződhet. Fontos látni, hogy a megállapodás gyakorlati kivitelezése és betartása elsősorban a török félen múlik. Ankarának addig érdeke az együttműködés folytatása, amíg az uniós csatlakozás perspektívája bizonyos mértékben adott számára, illetve az EU legalább a pénzügyi kötelezettségeit teljesíti. Azonban a türelem láthatóan fogy: a vízummentesség megadásának hiánya, az új tárgyalási fejezetek megnyitásának elmaradása frusztráltta teszi a török vezetést. Ráadásul Erdoğan szemében az elnöki rendszer bevezetése szinte kizárólagos prioritást élvez, melynek minden mást alárendelhet (adott esetben az európai integrációt is). Ebben a helyzetben az EU könnyen kiszolgáltatottá válhat, ha Ankara komoly lépésre szánja el magát. Ennek veszélyét növeli, hogy a török vezetés számára a gazdasági helyzete javításában és szövetségi rendszerének erősítésében valós alternatívát jelent a keleti orientáció (Oroszország, Kína, Eurázsia). A több tízezer migráns kezelésével küzdő Görögország – és tágabban az egész Balkán és az EU – számára súlyos következményekkel járna, ha Törökország érdemben fellazítaná a határőrizetet. Ennek fényében kiemelten támogatandó a balkáni országok határázara, hiszen egy negatív forgatókönyv esetén hatalmas nyomás alá kerülnének ezen országok. Az EU-nak összességében kiemelt figyelmet kell fordítania Törökországra, és késznek kell lennie engedmények tételére, még akkor is, ha sok esetben jogos aggodalommal figyeli a belpolitikai fejleményeket és a demokrácia állapotát. Olyan gyakorlati együttműködésekre kell fókuszálni, melyekben kölcsönös előnyök érhetők el; ilyen lehet például a vámunió továbbfejlesztése.

A líbiai helyzet stabilizálása szintén kiemelt prioritás a migrációs válság kezelésében, hiszen az Olaszországba indulók döntő többsége (90%-a) innen indul útnak. A közép-mediterrán útvonalon tavaly több mint 180 000 migráns érkezett az EU területére, így kulcsfontosságú egy hatékony együttműködés feltételeinek megteremtése az észak-afrikai állammal. A Tripoliban felállított nemzeti egységkormány nyitott az együttműködésre, azonban a hatékony, stabil kormányzati működés még nem adott, így erősen kérdéses, hogy a kooperáció mennyire lehet sikeres a jövőben. A máltai csúcson az EiT lefektette a Líbiában felállítandó befogadóközpontok szükségességét, ami a migrációs válság kezelésében fontos mérföldkő lehet.¹³ Ezen alapelv mentén fokozódhat az együttműködés a líbiai vezetéssel, mely keretében az EU jelentős anyagi és humán erőforrásokat juttathat a migráció szabályozott mederben tartására, és végső soron csökkentésére.

¹²https://esa.un.org/unpd/wpp/Publications/Files/Key_Findings_WPP_2015.pdf (Letöltés ideje: 2017. 02. 05.)

¹³ <http://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2017/01/03-malta-declaration/> (Letöltés ideje: 2017. 02. 08.)

Hogyan tovább a válság külső dimenziójának kezelésében elért konszenzus után?

A tavaszi időjárás beköszöntével a következő hónapokban élénkülhet az Európára nehezedő nyomás a szárazföldi, balkáni útvonalon is. Itt az utánpótlást elsősorban a Görögországban rekedt menedékkérők tízezrei jelenthetik, így e tekintetben kulcsfontosságú, hogy a balkáni határzár hatékonysága fennmaradjon. A Líbiával folytatott együttműködés segíthet a közép-mediterrán útvonalon tapasztalt nyomás enyhítésében, de fontos, hogy az együttműködés kikényszeríthető és hatékony legyen; egyre több tagállam vélekedik úgy, hogy a pénzügyi támogatás folyósítását feltételek teljesüléséhez kell kötni (kondicionalitás). Idén folytatódhat a külső határvédelem hatékonyságának javítása is, amihez a jogosítványaiiban és szervezetiileg megerősített Frontex járulhat hozzá a tagállamok mellett. Fontos hangsúlyozni, hogy ehhez érdemi jogszabály-módosításokra lesz szükség. A magyar határzár szerepe is felértékelődhet, hiszen Szerbiában több ezren várnak ugrásra készen, hogy folytassák útjukat Nyugat-Európába.

A válságkezelés egyik hangsúlyos területe lehet 2017-ben a tagállami kompetenciába tartozó visszatoloncolások felgyorsítása, hatékonyabbá tétele. Az elutasított menedékkérők hazaküldését anyagi eszközökkel is ösztönözhetik a tagállamok (önkéntes hazatérés); az ezt megtagadókkal szemben pedig a hatósági kényszerintézkedések mellett szoros együttműködést kell folytatni a küldő országok kormányzataival. Ily módon az EU azt kommunikálhatja az útnak indulást fontolgatóknak, hogy Európa nem tud minden bevándorlónak jövőképet biztosítani; ez egyben csökkentheti a veszélyes út közben életüket veszítő potenciális számát is, tehát a humanitárius szempontok is érvényesülhetnek. A több tagállam által ideiglenesen visszaállított belső határellenőrzések is fennmaradhatnak, miután bizonyos feltételek mellett lehetővé vált további 3 hónappal történő meghosszabbításuk. Általánosságban is elmondható, hogy a választói akarat figyelembevétele érdekében számos területen felértékelődhetnek a tagállami megoldások: elegendő az ideiglenes határellenőrzések mellett a további biztonsági intézkedésekre, a szociális ellátórendszerek hozzáférhetőségének szigorítására, vagy éppen a hétköznapiakat érintő szigorításokra (pl. női iszlám viselet tiltása) utalni.

A kvótaügy idén is a napirenden maradhat

A magyar Kormány által tavaly tavasszal beterjesztett Schengen 2.0 Akcióterv legtöbb pontjában már sikerült konszenzust elérni.¹⁴ Vitatott pontként ugyanakkor továbbra is napirenden van a menedékkérők szétosztási mechanizmusa; a legfrissebb javaslat szerint egy ún. háromfokozatú mechanizmus kerülne bevezetésre, melynek továbbra is részét képezi a menedékkérők automatikus, kötelező szétosztása.¹⁵ Az idei évben a korábbi kvótadöntések tekintetében előrelépés történhet, hiszen az Európai Bíróság várhatóan döntést hoz Magyarország és Szlovákia beadványáról. A visszatoloncolások hatékonyabbá tételével, a

¹⁴<http://www.kormany.hu/hu/miniszerelnoki-kabinetiroda/hirek/tizpontos-akcioterv-a-migracios-valsag-kezelesere> (Letöltés ideje: 2017. 02. 05.)

¹⁵<https://euobserver.com/migration/135960> (Letöltés ideje: 2017. 02. 06.)

külső határőrizet erősítésével a diskurzus hangsúlya dinamikusan változhat, és a fókuszba kerülhetnek a konszenzusos megoldások; e folyamatban fontos szerepet játszhatnak a V4-ek.

A migráció 2017-ben is az európai diskurzus egyik meghatározó témája marad. A francia elnökválasztás és a német szövetségi választások kiemelt kampánytémája lehet a migrációs krízis. A bevándorlókval való együttélésből fakadó társadalmi konfliktusok, feszültségek folyamatosan jelen vannak a nagy nyugat-európai társadalmakban, ami a nyilvánvaló biztonsági kockázatokkal együtt jelentős hatást gyakorolhat a politikai versenyre is. A nyugat-európai politikai elit felé e választói kihívások tartósan fennmaradhatnak: egy friss közvélemény-kutatás szerint az európaiak többsége (55%) elutasítja és teljesen megtiltaná a muszlimok bevándorlását.¹⁶

Összességében kijelenthető, hogy az EU-t célzó irreguláris migráció tartósságára kell felkészülni, amit a globális migrációs tendenciák is előrevetítenek. Az integráció jövője szempontjából is kulcsfontosságú, hogy e kihívásokra milyen válaszok születnek Brüsszelben és tagállami szinten. Bár az uniós döntéshozatal nagy utat tett meg 2015 nyarát követően, tartós és megnyugtató megoldást nem sikerült találni. A külső határok védelmével és a kibocsátó országokkal folytatott hatékony együttműködéssel az EU egy határozott lépést tehet a helyes irányba, de még így is számos megoldandó kihívásra kell számítanunk.

¹⁶ A kutatás 10 tagállamra terjedt ki. <https://www.chathamhouse.org/expert/comment/what-do-europeans-think-about-muslim-immigration#> (Letöltés ideje: 2017. 02. 10.)